

Ο οικονομικός λογαριασμός μιας κρίσιμης περιόδου

Του ΓΚΙΚΑ Α. ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗ*

Η πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα σημαδεύτηκε πρώτα από μια παγκόσμια πολιτική κρίση, με αφετηρία την 11η Σεπτεμβρίου, και έπειτα από μια παγκόσμια οικονομική κρίση, που ομοιά της δεν έχει ζήσει ο μεταπολεμικός κόσμος. Ούτε η μία, ούτε η άλλη τελειώνουν μαζί με το 2010. Η πολιτική και οικονομική κρίση μετασχηματίστηκε σε εσωτερική κρίση της Ευρωζώνης, με αιχμή το δραματικό αδιέξοδο της ελληνικής οικονομίας. Από το 2010 ξεκίνησε μια νέα εποχή απόκλισης του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, με έκδηλη σήμερα την αγωνία αν τελικά θα καταφέρουμε να απεγκλωβιστούμε στο δεύτερο εξάμηνο του 2011 από τον φαύλο κύκλο της απαισιοδοξίας, της μείωσης της κατανάλωσης και των επενδύσεων, της αυξανόμενης ανεργίας και της διαρκούς συρρίκνωσης των εισοδημάτων των πολιτών.

Για τη δεκαετία της παραμονής μας στην ΟΝΕ δεν διεκδικούμε ιδιαίτερα εύσημα. Με στόχο την είσοδό μας στην ΟΝΕ καταφέραμε και μείωσαμε τον πληθωρισμό και περιορίσαμε τα δημοσιονομικά ελλείμματα. Απολαύσαμε έτσι χαμηλά πραγματικά επιτόκια και άνθηση των επενδύσεων και της κατανάλωσης. Η προηγούμενη απειλευθέρωση του τραπεζικού συστήματος και η εξοδός του στην ευρύτερη περιοχή μαζί με το πιο υγιές δυναμικό του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου είχαν δώσει μια νέα αυτοπεποίθηση στη χώρα μας. Ο πλούτος και τα εισοδήματα αυξάνονταν, ενώ η κατανόμη του εισοδήματος δεν επιδεινώθηκε, όπως γινόταν την ίδια εποχή στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες του πλανήτη. Όμως, μετά την επιτυχία της εισόδου στην ΟΝΕ και τη σκληρή δουλειά για την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 επαναπαυτήκαμε.

Σε παλαιότερα άρθρα μου πριν από την κρίση εξέφραζα την αγωνία ότι η ένταξη στην Ευρωζώνη είχε μεν περιορίσει τις βραχυχρόνιες χρηματοοικονομικές κρίσεις στην Ελλάδα, αλλά συγχρόνως τις μετέτρεπε σε σωρευτικές μακροχρόνιες ανισορροπίες, που ροκάνιζαν την προοπτική του μέλλοντος. Για αρκετά χρόνια, αυτός ο κίνδυνος δεν ήταν άμεσα ορατός στους πολίτες και τους περισσότερους πολιτικούς. Η τότε καθουσιαστική εποχή των πακέτων αγελάδων συσκοτίζε την αναγκαιότητά τους. Κι όμως, ο σταθερά υψηλότερος πληθωρισμός στην Ελλάδα σε σχέση με την Ευρωζώνη και κυρίως τα διευρυνόμενα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών έδειχναν μια συνεχή απώλεια ανταγωνιστικότητας. Μέσα στην Ευρωζώνη, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις αποτελούσαν τότε για μας μια πολιτική-μονόδρομο. Δυ-

Οι διαρθρωτικές αλλαγές ήταν μονόδρομος, αλλά ποτέ δεν δρομολογήθηκαν υπό το βάρος του πολιτικού κόστους.

Το 2009 καταλήξαμε να λειτουργούμε με ένα κράτος του οποίου οι δαπάνες ήταν κατά 41% υψηλότερες από τα έσοδα!

στυχώς, όμως, ποτέ δεν δρομολογήθηκαν υπό το βάρος του πολιτικού κόστους. Θυμίζω ότι όταν ο πρωθυπουργός αποπειράθηκε το 2001 κάπως να εκλογικεύσει το εκτροχιαζόμενο ασφαλιστικό μας σύστημα, υπέγραψε τον πολιτικό του εξοστρακισμό από μια κοινωνία ανήμπορη να βλέπει το αύριο με ορθολογικό τρόπο, εμποτισμένη στο να πιστεύει ότι έχει πάντα δικαιώματα από το κράτος και ποτέ υποχρεώσεις, και εθισμένη στον υπερκαταναλωτισμό.

Η αλλαγή διακυβέρνησης το 2004 συνοδεύτηκε από υποσχέσεις για επανίδρυση του κράτους και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Δεν έγινε δυνατό. Αντίθετα, το κράτος φούσκωσε με δαπάνες και υπαλλήλους, χωρίς να μπορέσει να βελτιώσει την ποιότητα των υπηρεσιών του, να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, ή να μειώσει την αυθαιρεσία του απέναντι στον υγιή ιδιωτικό τομέα. Η λογική της «ήπιας προσαρμογής» μεταφράστηκε στην πράξη στην αδράνεια του «αυτόματου πιλότου» και στην αλόγιστη αύξηση των δαπανών. Τα εσωτερικά και εξωτερικά ελλείμματα επιδεινώθηκαν. Το 2009 η κατάσταση έφτασε στο απροχώρητο, αφού καταλήξαμε να λειτουργούμε με ένα κράτος του οποίου οι δαπάνες ήταν 41% υψηλότερες από τα έσοδα, δηλαδή κατά 36 δισ. ευρώ ή 15,6% του ΑΕΠ! Γι' αυτό και οι δανειστές μας, όταν το αντελήφθηκαν, αρνήθηκαν να μας δανείσουν παραπάνω. Η άρνηση της αγοράς μάς επέβαλε πάραυτα να συνετιστούμε και έσπρωξε τα πόδια μας μέλη της Ευρωζώνης να μας δανείσουν αυτά, φοβούμενα μεταξύ άλλων ότι μια χρεοκοπία της Ελλάδος θα κατακρήμνιζε τις τράπεζές τους, που στα καρτοφυλλάκια τους έχουν τα περισσότερα ελληνικά ομόλογα.

Το 2011 δεν πρέπει να καθεί ως ευκαιρία για το αναγκαίο νέο ξεκίνημα. Η οικονομία δεν μπορεί πλέον να κινείται στη βάση της προ-ΟΝΕ εξυγίανσης. Απαιτούνται να γίνουν πολλά. Εκουν ξεκινήσει πολλά. Το κράτος κάνει κινήσεις για την εκλογίκευση της λειτουργίας του, για μείωση της σπατάλης και προσαρμογή στις ανάγκες της οικονομίας. Ο ιδιωτικός τομέας καλείται να γίνει πιο εξωστρεφής. Η προηγούμενη απόλυτη ανταγωνιστικότητα σταδιακά φαίνεται ότι μπορεί να επουλωθεί. Αν λοιπόν δούμε να αντιστρέφεται το κλίμα, ο φαύλος κύκλος της ύφεσης μπορεί γρήγορα να σπάσει και να ξεκινήσει μια νέα εποχή αισιοδοξίας και επενδύσεων, βασισμένη σε μια πιο υγιή οικονομία και έναν πιο λειτουργικό δημόσιο τομέα. Οι εξελίξεις μπορεί να μας εκπλήξουν και ευχάριστα.

* Ο κ. Γκίκας Α. Χαρδούβελης είναι καθηγητής Χρηματοοικονομικής του Παν. Πειραιώς και οικονομικός σύμβουλος του Ομίλου Eurobank EFG.

- **Γκίκας Α. Χαρδούβελης**

Σύμβουλος του Ομίλου Eurobank **ΣΕΛ. 12**